

Název a adresa školy:	Střední škola průmyslová a umělecká, Opava, příspěvková organizace, Praskova 399/8, Opava, 746 01
Název operačního programu:	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost, oblast podpory 1.5
Registrační číslo projektu:	CZ.1.07/1.5.00/34.0129
Název projektu	SŠPU Opava – učebna IT
Typ šablony klíčové aktivity:	III/2 Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT (20 vzdělávacích materiálů)
Název sady vzdělávacích materiálů:	CJ I
Popis sady vzdělávacích materiálů:	Český jazyk I, 1. ročník
Sada číslo:	C-09
Pořadové číslo vzdělávacího materiálu:	08
Označení vzdělávacího materiálu: (pro záznam v třídní knize)	VY_32_INOVACE_C-09-08
Název vzdělávacího materiálu:	Národní jazyk
Zhotoveno ve školním roce:	2011/2012
Jméno zhotovitele:	Mgr. Šárka Šmehýlová

Národní jazyk

Národní jazyk je jazyk příslušníků určitého národa, zahrnuje jazyk spisovný i nespisovné útvary.

Mateřská řeč je jazyk, kterým komunikujeme odmala, je jediným nebo upřednostňovaným.

Bilingvní je člověk narozený v národnostně smíšeném manželství a rovnocenně užívá dva jazyky.

Spisovný jazyk:

- slouží ke komunikaci oficiálního rázu – funkce reprezentativní;
- kodifikace normy není nezbytná, ale musí být popsána a užívána;
- podléhá vývoji a změnám.

Vrstvy spisovného jazyka:

- **neutrální jazyk** – užití v běžné i oficiální komunikační situaci, v odborných a administrativních textech i v řečnickém projevu;
- **hovorový jazyk** – užití v mluveném projevu běžném i oficiálním (na úřadech, na pracovištích, ve škole apod.), v písemném projevu v osobním dopise či v publicistice;
- **knižní jazyk** – užití ve formálním oficiálním psaném projevu;
- **archaický (zastaralý) jazyk** – užití výlučně v uměleckých dílech.

Nespisovný jazyk:

- užívaný jen někde a někým;
- odlišnost od spisovného jazyka odchylkami ve slovní zásobě, v hláskosloví, v tvarosloví a větné stavbě.

Útvary nespisovného jazyka:

- **dialekty (nářečí)** – vznikly v důsledku izolace lidí v době feudalismu, uplatňují se především v běžné ústní komunikaci a v umělecké literatuře;
- **interdialekty (nadráječnické útvary)** – vznikly z několika místních nářečí koncem 18. století, např. obecná čeština;
- **slang** – soubor slov a slovních spojení, jež užívají příslušníci zájmových skupin, např. studentský počítačový;
- **profesní mluva** – soubor slov a slovních spojení, jež užívají příslušníci určitých povolání, např. zdravotnický;
- **argot (hantýrka)** – soubor slovních jazykových prostředků, jež užívají lidé na okraji společnosti.

Dialekty a jejich rozdělení:

- **česká nářečí** (chodské, podkrkonošské) – k společným znakům patří *ej* místo *ý/í* (milej, strejček), *ý/í* místo *é* uprostřed a na konci slov (čerstvý mlíko), *v* před *o* na počátku slova (voheň);
- **hanácká nářečí** (střední Morava) – charakteristickým znakem je *é* místo *ý/í* (zelé), *ó* místo *ou* (móka);
- **lašská nářečí** (severovýchodní Morava a Slezsko) – charakteristickým znakem je krácení samohlásek (žaba), tvrdé *l* (mlyn), přízvukem na poslední slabice;
- **moravskoslovenská** – typickým znakem je *ú* místo *ou* uprostřed a na konci slova (múka, nesú).

Praktická cvičení

Uvedte slova slohově neutrální ke slovům:

škatule, nevšední, kapánek, štěstěna, mrňavý, dřina, zasedačka, sranda, flaška, šílený, nákladák, panelák, mlíko, děkuju, dneska, hezký, zubař.

Vydělte z následujících slov dialektismy, historismy, hovorová slova, slangová slova, profesní slova, argotická slova, archaismy, knižní a obecněčeská slova:

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Múka, vokurka, světla, pacoš, čeják, chlupatej, káča, slepica, jupka, galán, fěrtoch, rytíř, fýzák, štěnice, krvák, kapačka, dépéháčko, perník, čórka, zubař, nevšední, dívka, anglina, exministr, hákování, děkovačka, komediant, pololetky.

Pokuste se převést do spisovného jazyka následující text:

VÁVRA (*odhodí čepici na lavici a k ženě obrácen zády, ptá se drsně*): Berete řepu z té první hromady – nebo z té v rohu?

VÁVROVÁ (*neodpovídá, náhle se však probudí z tupé strnulosti*): Z první.

VÁVRA: A krky ste už zkrmily?

VÁVROVÁ (*utrhne se naň*): A nestaré se. Víme, co máme dělat. (*Rovná chvatně na sporáku hrnce*)

VÁVRA (*hrubě*): No, zeptat se snad smím?

VÁVROVÁ (*se smíchem*): Eh, tak se ptě... mně je to jedno.

VÁVRA: Ba jedno. Všecko je ti jedno. To, co ty, nedovede ani, keró šupem vodí po světě.

VÁVROVÁ: Ještě mě nevedli!

VÁVRA: Daleko do toho nemáš.

VÁVROVÁ (*pohrdlivě se usměje a poopravuje mechanicky šátek na hlavě*): Ba nemám.

VÁVRA (*ohlédne se po ní a mlčí*): Oh, šak já ti tvýho Františka osladím! (*Sáhne po čepici a poroučí*)
Snídaní mně přichysté! Pojedu pro dříví.

(A. a V. Mrštíkové: Maryša)

Přiřadte text k útvaru národního jazyka, podtržená slova rozdělte podle toho, ve které jazykové rovině se liší od spisovného jazyka (hláskosloví, tvarosloví, slovní zásoba).

Seznam použité literatury

- Martinková, V.: *Český jazyk 1 pro střední školy*. 2. upravené vydání. Praha: Trizonia, 1995. ISBN 80-85573-56-3.
- Sochrová, M.: *Český jazyk v kostce pro střední školy*. 2. vydání. Havlíčkův Brod: Fragment, 1999. ISBN 80-7200-338-0.